

Streszczenie

Negacja odznacza się powszechnością użycia zarówno w naturalnym języku pisanim, jak i mówionym (Gautam i in., 2018). Spełnia przy tym szereg różnych funkcji, w tym służy wyrażaniu nieobecności (np. Dimroth, 2010). Może być wyrażana wprost – z wykorzystaniem typowych struktur morfologicznych i syntaktycznych, tzw. markerów negacji (np. Ilc, 2006). Negatywne znaczenie może być również zawarte nie w strukturach morfologiczno-syntaktycznych wypowiedzi, a w jej warstwie semantycznej lub pragmatycznej. W takiej sytuacji mamy do czynienia z negacją niejawną (np. Clark, 1976; Xiang i in., 2016). Badania nad pamięciowymi efektami negacji wprost wskazują, że informowanie o nieobecności może prowadzić do wystąpienia *efektu fałszywych wspomnień wywołanych użyciem negacji* (Maciuszek, Polczyk, 2017) – gdy w materiale źródłowym pojawia się informacja o nieobecności obiektów, to po dłuższym czasie zanegowane obiekty mogą częściej być błędnie rozpoznane jako obecne w porównaniu do obiektów, o których w ogóle nie było mowy. Okazuje się, że ten paradoksalny efekt pamięciowy pojawia się na podobnym poziomie w przypadku negacji wprost i negacji utajonej osadzonej w pragmatyce (Maciuszek i in., 2019a). Interesujące wydają się następujące pytania: (1) Czy efekty pamięciowe negacji są uzależnione od jej specyfiki syntaktycznej (np. obecności markerów negacji w wypowiedzi)? (2) Jaki mechanizm leży u podłoża efektu fałszywych wspomnień wywołanych użyciem negacji (czy jest on dla negacji specyficzny)? Celem serii eksperymentów było: (1) porównanie efektów pamięciowych związanych z użyciem negacji wprost i utajonej do wyrażania nieobecności obiektów oraz (2) wyjaśnienie specyfiki mechanizmu fałszywych wspomnień wywołanych użyciem negacji. Przeprowadzone zostały cztery eksperymenty. W każdym z nich osoby najpierw zapoznawały się z opisem nieruchomości. Następnie w różnym odroczeniu czasowym wypełniały test pamięci obejmujący pytania na temat obecności obiektów na jej terenie. Negacja wprost i utajona nie

M. Schiele

różniły się w zakresie występowania błędów pamięciowych – ani pod względem poziomu zapominania o zanegowanych obiektach (eksperyment 1), ani błędnych rozpoznań tych obiektów jako obecnych (eksperyment 1–4). Wydaje się więc, że efekty te są niezależne od struktury syntaktycznej. W trzech eksperymentach wystąpił efekt fałszywych wspomnień wywołanych użyciem negacji – zarówno gdy test pamięci miał formę werbalną (eksperyment 3 i 4), jak i niewerbalną (2). Efekt pojawił się tylko w odniesieniu do obiektów, których obecność była zanegowana (eksperymenty 3 i 4), co pozwala przypuszczać, że jest specyficzny dla negacji.

Słowa kluczowe: negacja wprost, negacja utajona, efekt fałszywych wspomnień wywołanych użyciem negacji, błędne rozpoznawanie

Abstract

Since negation has various functions in communication, it is widely and commonly used in everyday language (e.g., Gautam et al., 2018), serving, for example, as the mean to inform about the absence (e.g., Dimroth, 2010). Negation is expressed explicitly when the specific morphological and syntactical structures are included in the utterance (negation markers such as *no*, *not*; e.g., Ilc, 2006). However, negative meaning may also be conveyed by affirmative statements (without negation markers). In such cases, the implicit negation is used – its meaning is constituted by the semantics or pragmatics of the statement (e.g., Clark, 1976; Xiang et al., 2016). Research shows that expressing absence via explicit negation may contribute to occurrence of *negation-related false memories* (NRFM; Maciuszek & Polczyk, 2017) – when objects are mentioned as absent in the location described in the source material, after some delay, they are more likely to be misrecognized as present compared to objects that were not mentioned in the material at all. Furthermore, these memory mistakes seem to occur just as often when implicit negation is used to inform about the absence (Maciuszek et al., 2019a). Having this in mind, it seems interesting (1) if the negation-related memory effects are influenced by its syntactic specificity (e.g., the presence of negation markers in the utterance) and (2) what underlies the effect of NRFM (is it actually specific to negation?). The aim of the project was to (1) compare the memory effects of explicit and implicit negation employed to express the absence of objects, and (2) clarify the potential specific causes of NRFM. With the intention of addressing these issues, the series of four experiments was developed. In each experiment, participants first read a description of the property. Then, at various time delays, they were to complete a memory test regarding the presence of items in the described property. The type of negation (explicit vs. implicit) did not influence the error rates, neither in the case of forgetting about the absent objects (Experiment 1), nor in the case of misremembering these objects as present in the location (Experiments 1–4). Thus, it seems

M. Szymal

that the memory effects of negation are independent of its syntactic structure. The NRFM effect occurred in three experiments – when the memory test was both verbal (Experiments 3–4) and nonverbal (Experiment 2). Since the effect of NRFM appeared only in the case of items whose presence was negated (explicitly or implicitly; Experiment 3–4), it is possible that this paradoxical effect is specific to the negation.

Key words: explicit negation, implicit negation, negation-related false memories, false recognition